

Designing a Social Skills Model based on the Role of the Growth Components of the Language received by mediating the Theory of Mind in Children Ages Four to Six Years Old

Mina Bakhshaei Shahrababaki ¹, Zahra Zeinaddiny Meymand ^{2,*}, Amanallah Soltani ², Hamdolah Manzari Tavakoli ²

¹ PhD Student, Department of Educational Psychology, Islamic Azad University, Kerman, Kerman, Iran

² Assistant Professor, Department of Education and Psychology, Islamic Azad University, Kerman, Kerman, Iran

* **Corresponding author:** Zahra Zeinaddiny Meymand, Assistant Professor, Department of Education and Psychology, Islamic Azad University, Kerman, Kerman, Iran. E-mail: zeinaddiny@gmail.com

Received: 08 Sep 2018

Accepted: 12 Dec 2018

Abstract

Introduction: Social skills are a fundamental link to all aspects of the life of children. This research was designed with the aim of designing a social skills model based on the role of the growth components of the language received by mediating the theory of mind in children ages four to six years old.

Methods: The research method was field research. The population of this study consisted of all preschool children in Shahrababak number of 750 people. Using Cochran's formula, the sample size was 104 and based on multistage cluster sampling method was considered. The research tool was Told-3 language development test, Social Skills Rating Scale (ROSS), which included two forms of teachers and parents, and the theory of mind was the social component of the Nepssy2 test. Data were analyzed using SPSS version 23 and AMOSS ed. 24 software.

Results: The results showed that there is a significant relationship between the components of the growth of the language and the components of social skills by mediating the theory of mind, and the components of the language received contribute to the development of the social skills of the children.

Conclusions: Based on the results, a model for improving the level of social skills of children was developed based on the role of the components of the language received through the mediation of the theory of mind.

Keywords: Social Skills, Theory of Mind, Received Language, Visual Vocabulary, Grammatical Understanding, Word Differentiation, Children

طراحی الگوی مهارت‌های اجتماعی کودکان (۴ تا ۶ سال) بر اساس نقش مولفه‌های زبان دریافتی با میانجی‌گری نظریه ذهن

مینا بخشایی شهر بابکی^۱، زهرا زین‌الدینی میمند^{۲*}، امان‌الله سلطانی^۲، حمدالله منظری توکلی^۲

^۱ دانشجوی دکترای روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران

^۲ استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران

* نویسنده مسئول: زهرا زین‌الدینی میمند، استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران. ایمیل: zeinaddiny@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۹/۲۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۶/۱۷

چکیده

مقدمه: مهارت‌های اجتماعی پیوند اساسی با تمامی جنبه‌های زندگی کودکان دارد. این پژوهش با هدف طراحی الگوی مهارت‌های اجتماعی بر اساس نقش مولفه‌های رشد زبان دریافتی با میانجی‌گری نظریه ذهن در کودکان چهار تا شش سال شهر بابک شکل گرفته است.

روش کار: روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود و جامعه آماری شامل کلیه کودکان پیش‌دبستانی‌های شهر بابک به تعداد ۷۵۰ نفر بود و از طریق محاسبات فرمول کوکران حجم نمونه تعداد ۱۰۴ نفر و بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای در نظر گرفته شد. ابزار پژوهش شامل آزمون رشد زبان Told-3، مقیاس درجه‌بندی مهارت‌های اجتماعی (ROSS) که شامل دو فرم معلم و والدین است و آزمون نظریه ذهن از مؤلفه شناخت اجتماعی آزمون Nepssy2 بوده است.

یافته‌ها: بین مولفه‌های رشد زبان دریافتی و مولفه‌های مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن ارتباط معنی‌داری وجود دارد و مولفه‌های زبان دریافتی باعث پیشرفت در مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه ذهن می‌شوند. این موضوع بیانگر اولویت گوش کردن و درک و فهم زبان (زبان دریافتی) در این مقطع سنی می‌باشد. همچنین نتایج این پژوهش بیانگر این است که زبان دریافتی بیشترین تأثیر را بر مؤلفه ارتباط با همسالان (از مولفه‌های مهارت‌های اجتماعی) دارد. این یافته با توجه به ضرورت ارتباط با همسالان در این مرحله از رشد قابل اهمیت می‌باشد.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج بدست آمده الگوی ارتقا سطح مهارت‌های اجتماعی کودکان بر اساس نقش مولفه‌های زبان دریافتی با میانجی‌گری نظریه ذهن تدوین گردیده است.

کلیدواژه‌ها: مهارت اجتماعی، نظریه ذهن، زبان دریافتی، واژگان تصویری، درک دستوری، تمایزگذاری کلمه، کودکان

تمامی حقوق نشر برای انجمن علمی پرستاری ایران محفوظ است.

مقدمه

کودکان و پیامدهای آن در زندگی آنان، آگاهی از فرآیندهای شناختی و اجتماعی از قبیل رشد زبان و نظریه ذهن، می‌تواند به شناخت عوامل مؤثر بر تحول مهارت‌های اجتماعی در کودکان به منظور ارائه راهبردها و الگوهای مناسب منجر شود. از این رو مسئله مهم در این پژوهش این است که آیا می‌توان سطح مهارت‌های اجتماعی در کودکان ۴ تا ۶ سال را ارتقا داد؟ و در این صورت برای ارتقا آن به چه عواملی نیازمندیم؟ برای پاسخ به این مسئله در ابتدا به مرور پژوهش‌های انجام شده

با توجه به این که انسان موجودی اجتماعی است یکی از مهمترین نیازهایش، برقراری ارتباط با دیگران است و یکی از ابزارهای این ارتباط زبان است [۱]. همچنین از عوامل دیگر مؤثر بر رشد مهارت‌های اجتماعی می‌توان به تحول نظریه ذهن اشاره کرد. نظریه ذهن که مهمترین مؤلفه شناخت اجتماعی است به این معنی است که مردم درباره افکار، احساسات، انگیزه‌ها و رفتارهای خودشان و دیگران چگونه فکر می‌کنند [۲]. نظر به اهمیت و ضرورت مهارت‌های اجتماعی

بر مهارت‌های گوش کردن که شاکله اصلی زبان دریافتی است، بسیار تأثیر گذار است [۱۸].

شهیم نیز در یافته‌های خود اعم از کودکان عادی و نابهنجار بین زبان دریافتی و مهارت‌های اجتماعی ارتباط معنی‌داری کسب کرد [۱۹]. در این راستا مارتون نیز به بررسی این رابطه در کودکان مبتلا به آسیب زبانی ویژه و کودکان بهنجار پرداخت و اظهار داشت که بین رفتارهای اجتماعی و مولفه‌های دریافتی و بیانی رشد زبان در طی فرآیند رشد همپوشانی وجود دارد [۲۰]. هرچند در مورد اولویت مولفه‌های مختلف زبان بین محققین اتفاق نظر وجود ندارد، پترسدوتیر اظهار داشت که در موارد خاص ممکن است زبان دریافتی زودتر از زبان بیانی رشد کند [۲۱]. همچنین کیونگ نیز در تحقیقات خود به این نتیجه دست یافت که در کودکان با رشد طبیعی، مهارت‌های زبان دریافتی زودتر از مهارت‌های زبان بیانی رشد می‌یابد ولی مدل‌های رفتاری کلامی منتشر شده معمولاً زبان دریافتی را مقدم بر زبان بیانی نمی‌دانند [۲۲]. از جمله در مدل تعاملی زبان که توسط کلارک ارائه شده است فرآیند اکتساب زبان شامل تعامل‌های دو جانبه پیش‌رونده بین رفتارهای کودک و والدین است که تأخیر رشد زبانی، پویایی این تعامل‌ها را کاهش می‌دهد ولی اشاره‌ای بر اولویت زبان دریافتی و بیانی نشده است [۲۳]. یافته‌های متعددی نیز نشان می‌دهند مهارت زبان دریافتی بر تحول نظریه ذهن تأثیر دارد، از آن جمله می‌توان به پژوهش انجام شده توسط میلر درباره نظریه ذهن بر روی کودکان عادی و کودکان دارای اختلالات مختلف اشاره کرد که بیان می‌کند فرصت برای گوش دادن و درگیر شدن در مکالمات اجتماعی درباره حالت‌های ذهنی در رشد نظریه ذهن سهم چشمگیری دارد [۲۴].

پژوهش‌های متعددی نیز بیانگر تأثیر زبان دریافتی بر مهارت‌های اجتماعی است. از جمله دیکنسون و تبورز اظهار داشته‌اند تعاملات اجتماعی کودکان پیش دبستان با همسالان خود در خانه و تشویق آنها برای حرف زدن در محیط اجتماعی از عوامل شکل‌گیری و رشد جنبه‌های مختلف مهارت‌های زبانی کودکان است [۲۵]. همچنین در تحقیقات زیگلر و همکاران، نیز تعامل کودکان در این سن با دیگر کودکان را به عنوان شاخصی از خرده آزمون ارتباط با همسالان، از عوامل شکل‌گیری مهارت‌هایی می‌دانند که برای رشد زبان در کودکان ضروری است [۲۶]. ویگوتسکی نیز عوامل محیطی و اجتماعی موجود در محیط آموزشی از قبیل همسالان و مربیان را از عوامل رشد زبانی کودک معرفی می‌کند و رشد و گسترش کارکرد ارتباطی زبان را با شروع آموزش رسمی کودک ممکن می‌داند [۲۷]. همچنین نتایج مک‌کون که به بررسی رشد زبان و مهارت‌های اجتماعی در کودکان ۴-۵ ساله طبیعی و دارای آسیب زبانی ویژه پرداختند نشان داد که بین ابعاد مختلف مهارت‌های اجتماعی با رشد زبان ارتباط معنی‌داری وجود دارد [۲۸]. بنابراین براساس مطالب ارائه شده و با توجه به اهمیت و نقش زبان بر مهارت‌های اجتماعی، هدف این پژوهش بررسی نقش مولفه‌های زبان دریافتی (که شامل واژگان تصویری، درک دستوری و تمایزگذاری کلمه می‌باشد) و مقدار تأثیر آنها بر رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان ۴ تا ۶ سال می‌باشد.

پیرامون مهارت‌های اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن می‌پردازیم. مهارت‌های اجتماعی رفتارهایی اکتسابی هستند، که از طریق مشاهده، مدل سازی، تمرین و بازخورد آموخته می‌شوند و شامل رفتارهای کلامی و غیرکلامی می‌شوند، بیشتر جنبه تعاملی داشته و تقویت‌های اجتماعی را به حداکثر می‌رسانند [۳] و فرآیندی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتار فرد شکل می‌گیرد [۴]. به عقیده ویگوتسکی و بندورا تعامل اجتماعی یک فن و منبع غیرقابل اجتناب از رشد روانی کودکان است و کودکان در تعامل با دیگران یاد می‌گیرند که چگونه رفتار و قضاوت کنند که سبب بهبود روابط بین فردی، رشد اجتماعی و استقلال طلبی آن‌ها می‌شود و به شدت تحت تأثیر سازه‌های روانشناختی، مانند شخصیت، هوش، زبان، شناخت اجتماعی و ذهن خوانی قرار دارد [۵].

بنابراین روابط اجتماعی موفق، مستلزم داشتن مکانیسمی خاص جهت درک حالات درونی دیگران و پردازش حالات ذهنی آنها بوده است که نظریه ذهن با دارا بودن این توانایی اختصاصی در تحول شناخت اجتماعی، نقش حیاتی دارد. شناخت اجتماعی همه مهارت‌های مورد نیاز کودک برای درک تمایلات، هیجانات و احساسات کودکان و بزرگسالان دیگر را در بر می‌گیرد [۶]. که مورد توجه پژوهشگران متعددی از جمله گرشام، هنری، ویلیامز و بیلی؛ لیند و باولر، شافر، شکفته، رفیعی‌نیا و صباحی و ... قرار گرفته است [۷-۱۰]. ولمن نیز نظریه ذهن را پیش‌نیازی قوی برای درک محیط اجتماعی می‌داند [۱۱]. از جمله عوامل دیگری که می‌تواند در رشد مهارت‌های اجتماعی کودک تأثیر بسزایی داشته باشد رشد زبان است. زبان به صورت‌های گفتاری، نوشتاری یا علائم، نوعی وسیله برقراری ارتباط است [۱۲]. زبان ابزار اساسی تبادل اندیشه‌ها است که جهانشمول می‌باشد [۱۳]. هر چند چامسکی به ذاتی بودن زبان کودک تأکید دارد، تعامل با سخنگویان ماهر در دوره نوپایی را نیز بسیار مهم می‌داند [۱۴]. از آنجا که زبان، وسیله‌ای برای بیان نیازها و احساسات و برقراری ارتباط با دیگران می‌باشد و بواسطه آن رفتار دیگران قابل کنترل می‌شود، اهمیت و نقش آن بر زندگی بشر مشهود است [۱۵]. زبان که یکی از عوامل مؤثر بر ارتقا مهارت‌های اجتماعی کودکان می‌باشد، شامل زبان دریافتی، بیانی و سازماندهی می‌باشد [۱۶].

زبان دریافتی از ابزارهای مهم دریافت انسان از پدیده‌های جهان هستی و اطراف وی به شمار می‌آید که حاصل مجموعه‌ای از کنش‌های پیچیده توانایی‌های ذهنی و محرک‌های محیطی انسان است و زیربنای تمام مراحل رشد زبان می‌باشد. ما باید قبل از اینکه زبان را برای بیان مورد استفاده قرار دهیم آن را درک کنیم. از طرفی باید در نظر داشت که مراحل دریافتی و بیانی به طور همزمان تحول می‌یابند و ممکن است کودک بدون آگاهی هوشیارانه از یک مرحله به مرحله دیگر برود [۱۷]. با توجه به تأثیری که نظریه ذهن و رشد زبان دریافتی بر پیشرفت مهارت‌های اجتماعی کودکان دارند، مسئله اصلی این رساله حول محور طراحی الگوهای آموزشی و پرورشی در جهت ارتقا رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان بر اساس نقش مولفه‌های رشد زبان دریافتی با میانجی‌گری نظریه ذهن می‌باشد. در خصوص هدف این پژوهش، نتایج متعددی از آن حمایت کرده‌اند از جمله بخشایی در پژوهش خود بر روی کودکان عادی اظهار داشت که ارتباط مثبت معنی‌داری بین زبان دریافتی و مهارت‌های اجتماعی وجود دارد به‌ویژه مؤلفه درک دستوری

روش کار

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق، همبستگی بود و با رویکرد مدلسازی ساختاری تفسیری صورت پذیرفت و به منظور تبیین عوامل مؤثر بر مدل، از مطالعات میدانی استفاده شد. برای ساخت متغیرهای مورد استفاده از شاخص مجموع و برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از روش‌های آماری تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تاییدی و مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی کودکان ۴ تا ۶ سال مشغول به تحصیل در پیش دبستانی‌های شهر بابل در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ می‌باشد. بر پایه اطلاعات گردآوری شده، حجم جامعه آماری مجموعاً شامل ۷۵۰ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۰۴ نفر (۵۶ پسر و ۴۸ دختر) با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از ۲ پیش دبستانی شهر بابل با در نظر گرفتن معیارهای ورود به مطالعه (تحصیلات والدین، طبقه اجتماعی و اقتصادی و...) انتخاب شدند. از این کودکان آزمون‌های سنجش رشد زبان و مهارت‌های اجتماعی و نظریه ذهن گرفته شد.

ابزار

در این پژوهش از سه پرسشنامه برای سنجش رشد زبان، مهارت‌های اجتماعی و نظریه ذهن به شرح زیر استفاده شده است:

آزمون رشد زبانی، نسخه اولیه تجدید نظر شده TOLD-3

این آزمون را نیوکامر و هامیل در سال ۱۹۸۸ تهیه کردند. که مبتنی بر یک مدل دوبعدی است که در یک بعد آن نظام‌های زبان شناختی شامل مهارت‌های دریافتی، سازماندهی و بیانی قرار دارد و در بعد دیگر آن مختصات زبان شناختی با مؤلفه‌های معنی‌شناسی، نحو و واج‌شناسی قرار دارد. آزمون حاوی نه خرده آزمون است که برای استفاده کودکان چهار تا هشت سال و یازده ماه شکل گرفته و توسط حسن‌زاده و مینایی در شهر تهران هنجاریابی شده است (۲۹). در این پژوهش، زبان دریافتی توسط سه خرده آزمون واژگان تصویری با ۳۰ سؤال، درک دستوری با ۲۵ سؤال و تمایزگذاری کلمه با ۲۰ سؤال مجزا سنجیده شده است. ملاک‌های ویژه نمره گذاری برای هر سؤال در کتابچه راهنما فهرست شده است. به هر پاسخ صحیح «نمره یک» و به هر پاسخ نادرست «نمره صفر» تعلق می‌گیرد، پس از پنج شکست متوالی در هر خرده آزمون، آزمون متوقف می‌شود. نمره خام، معادل سنی، رتبه درصدی و نمره استاندارد هر خرده آزمون با استفاده از جداول ضمیمه این آزمون در فرم مخصوص ثبت می‌گردند. نمرات استاندارد با یکدیگر جمع شده و در کادر مخصوص مجموع نمرات استاندارد قرار می‌گیرد. واضح‌ترین نشانه عملکرد کودک در خرده آزمون‌ها به وسیله نمرات استاندارد ارائه می‌شود. نمرات استاندارد، شکل تبدیلی نمرات خام هستند که میانگین و انحراف استاندارد مشترکی را برای خرده آزمون‌ها ایجاد می‌کنند. برای هر خرده آزمون در هر سطح سنی، میانگین ۱۰ و انحراف استاندارد ۳ در نظر گرفته شده است. نمره‌های استاندارد رهنمودهایی را برای تفسیر عملکرد کودکان در خرده آزمون‌ها ارائه می‌کنند. پایایی این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمده است. روایی سازه این ابزار با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی تأیید شده است و روایی محتوای آن نیز مورد تأیید قرار گرفته است.

مقیاس درجه بندی مهارت‌های اجتماعی ROSS

این مقیاس یکی از ابزارهای شناسایی مشکلات اجتماعی کودکان پیش دبستانی و دبستانی است که توسط تراسکات تهیه شده است که ابزاری کامل، جامع و دقیق است. مقیاس درجه‌بندی مهارت‌های اجتماعی مخصوص کودکان پیش دبستانی دارای دو فرم مربیان و والدین می‌باشد که هر فرم شامل ۵۶ پرسش در زمینه مهارت‌های اجتماعی است و در برگیرنده مؤلفه‌های کفایت اجتماعی با ۳۰ پرسش، مهارت اجتماعی نیز با ۳۰ پرسش و ارتباط با همسالان با ۱۵ پرسش می‌باشد. قابل ذکر است که بعضی پرسش‌های مربوط به مؤلفه‌ها با یکدیگر همپوشانی دارند. پرسش‌های ۱ و ۲، از ۴ تا ۹، ۱۱ و ۱۳، از ۱۵ تا ۲۲، از ۲۴ تا ۲۶، از ۲۸ تا ۳۰ و از ۳۲ تا ۳۷ برای سنجش مؤلفه کفایت اجتماعی استفاده شده است. پرسش‌های ۱، ۲، ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۸، ۴۰، ۴۲، از ۴۴ تا ۴۶ و از ۴۸ تا ۵۰، ۵۳ و ۵۴ برای سنجش مؤلفه مهارت‌های اجتماعی استفاده شده است. پرسش‌های ۹، ۱۵، ۱۸، ۲۷، ۲۹، ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴، ۴۷، ۵۰، ۵۱، ۵۲ و ۵۶ برای سنجش مؤلفه ارتباط با همسالان استفاده شده است. برای به دست آوردن نمره کلی از کلید آزمون استفاده شده است. به پاسخ‌های منطبق با کلید، ۱ نمره تعلق گرفته است و به پاسخ‌های اشتباه نمره تعلق نگرفته است. کمترین نمره این آزمون ۰ و بالاترین نمره ۵۶ است که نمرات پایین‌تر نشانگر مهارت‌های اجتماعی بالای فرد و نمرات بالا، بیانگر ضعف آزمودنی در این مورد است. از مجموع همه نمره‌های این خرده آزمون‌ها نمره مهارت‌های اجتماعی بدست می‌آید. بر پایه یافته‌های این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ برای مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۹ می‌باشد. روایی سازه این ابزار با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی تأیید شده است و روایی محتوای آن نیز مورد تأیید قرار گرفته است. پژوهش‌های دیگر نیز حاکی از روایی مطلوب پرسشنامه بوده‌اند.

مقیاس Nepssy2

برای بررسی نظریه ذهن از مؤلفه شناخت اجتماعی آزمون Nepssy2 ویژه کودکان ۳ تا ۱۶ سال که توسط کورکمن و همکاران تهیه شده است، استفاده شد. پایایی این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ به دست آمده که مقیاسی جامع و از لحاظ روانسنجی، دقیق است. روایی آن نیز با استفاده از روش روایی محتوا مورد تأیید قرار گرفته است. آزمون Nepssy 2 شامل ۶ مؤلفه می‌باشد که یکی از این مؤلفه‌ها، مؤلفه شناخت اجتماعی است که خود در برگیرنده خرده مؤلفه نظریه ذهن و تأثیرات شناختی است. خرده مؤلفه نظریه ذهن در این آزمون شامل ۲۵ سؤال تصویری و کلامی است که برای گروه سنی ۴ تا ۶ سال، شامل ۳ سؤال تصویری از شماره ۱ تا ۳ بود که با استفاده از کتابچه راهنما به جواب‌ها نمرات صفر، یک و دو تعلق گرفت. پایین‌ترین نمره در هر سؤال حاکی از ضعف کودک در نظریه ذهن و بالاترین نمره یعنی شماره ۳ بیانگر توانایی خوب کودک در نظریه ذهن بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و پاسخ به سؤالات تحقیق از آزمون‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. تحلیل پژوهش حاضر کیفی است. تکنیک‌های مربوط به رویکرد مدلسازی ساختاری تفسیری در تجزیه و تحلیل بکار گرفته شد. برای توصیف و تجزیه تحلیل آماری و

روابط ساختاری از نرم افزارهای SPSS ویراست ۲۳ و Amos ویراست ۲۴ استفاده شده است. سطح معنی داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

یافته‌ها

برای بررسی این پژوهش از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است و با توجه به شاخص‌های ارائه شده، یافته‌ها نشان داد که مدل علی پژوهش با داده‌ها، از برازش مناسبی برخوردار است و نتایج ارائه شده بیانگر اثر مثبت معنی دار مولفه‌های رشد زبان دریافتی بر رشد مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن با مقدار ($P < 0/05$) در کودکان می‌باشد. شاخص‌های برازش مدل در **جدول ۱** آورده شده است که با توجه به شاخص‌های ارائه شده، مدل از برازش مناسبی برخوردار است. در **جدول ۲** ضرایب استاندارد مشاهده می‌شود که ضریب مسیر ۰/۴۴ بین متغیر رشد زبان دریافتی و نظریه ذهن، و ضریب مسیر ۰/۳۹ بین نظریه ذهن و مهارت‌های اجتماعی نشان دهنده اثر مثبت معنادار رشد زبان دریافتی بر رشد مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن است. نتایج معادلات ساختاری برای بررسی مدل تأثیر رشد زبان دریافتی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه ذهن با ضرایب استاندارد شده در **تصویر ۱** آورده شده است. در این نمودار ضریب مسیر ۰/۹۱ بین زبان دریافتی و مهارت

اجتماعی بیانگر تأثیر ویژه زبان دریافتی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان است.

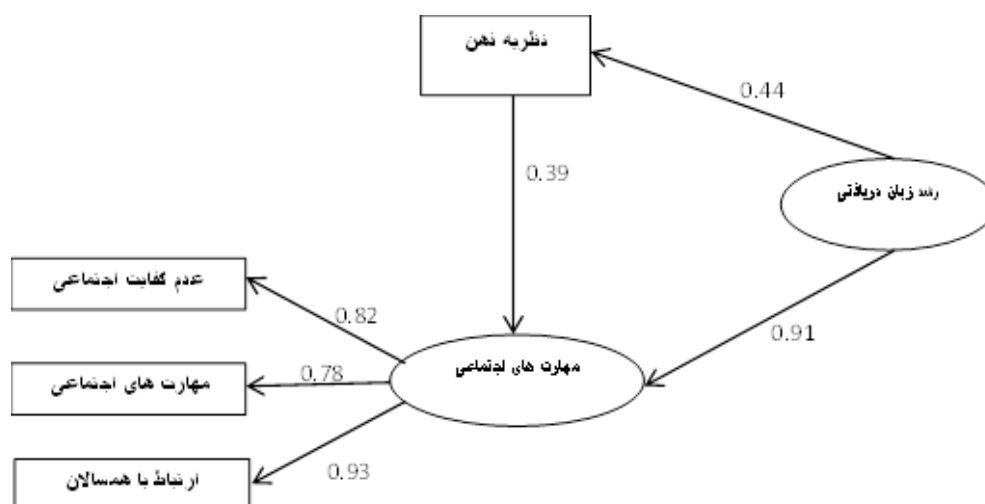
برای بررسی نقش مولفه‌های زبان دریافتی و تأثیر آنها بر رشد مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن نیز از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. شاخص‌های برازش مدل در **جدول ۳** آورده شده است. به طور کلی با توجه به شاخص‌های ارائه شده، مدل از برازش مناسبی برخوردار است. نتایج ارائه شده در **جدول ۴** نشان دهنده اثر مثبت معنادار واژگان تصویری، درک دستوری و تمایزگذاری کلمه بر رشد مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن است. داده‌های موجود در این جدول ضریب مسیر بین متغیر واژگان تصویری و مهارت‌های اجتماعی را ۰/۴۸ و ضریب مسیر بین واژگان تصویری و نظریه ذهن را ۰/۲۸ نشان می‌دهد، همچنین ضریب مسیر بین متغیر درک دستوری و مهارت‌های اجتماعی را ۰/۸۸ و ضریب مسیر بین درک دستوری و نظریه ذهن را ۰/۸۱ نشان می‌دهد. در این جدول ضریب مسیر بین متغیر تمایزگذاری کلمه و مهارت‌های اجتماعی ۰/۶۰ و ضریب مسیر بین تمایزگذاری کلمه و نظریه ذهن ۰/۳۷ می‌باشد که بیانگر اثر مثبت معنادار مولفه‌های رشد زبان دریافتی بر رشد مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن است و **تصویر ۲** نیز مویید این مطلب است.

جدول ۱: شاخص‌های برازش مدل

شاخص	حد مطلوب آماره	مقدار گزارش شده
ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA)	$\leq 0/08$	۰/۰۶۱
نسبت خی دو (CMIN / df)	کمتر از ۳	۲/۰۱
برازندگی (GFI)	$\geq 0/90$	۰/۹۶۵
برازندگی تعدیل یافته (AGFI)	$\geq 0/90$	۰/۹۱۳
برازش مقایسه ای (CFI)	$0/90 \geq$	۰/۹۸۵
برازش افزایشی (IFI)	$0/90 \geq$	۰/۹۱۱
برازش غیر نرم (TLI)	$0/90 \geq$	۰/۹۶۴
برازش نرم (NFI)	$0/90 \geq$	۰/۹۸۱

جدول ۲: ضریب مسیر و معنی داری آن و بررسی فرضیه پژوهش

رابطه مورد بررسی	ضریب استاندارد	t	-P	نتیجه	نوع رابطه
زبان دریافتی ← نظریه ذهن ← مهارت‌های اجتماعی	۰/۴۴ و ۰/۳۹	۹/۲۰۱	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه	مستقیم

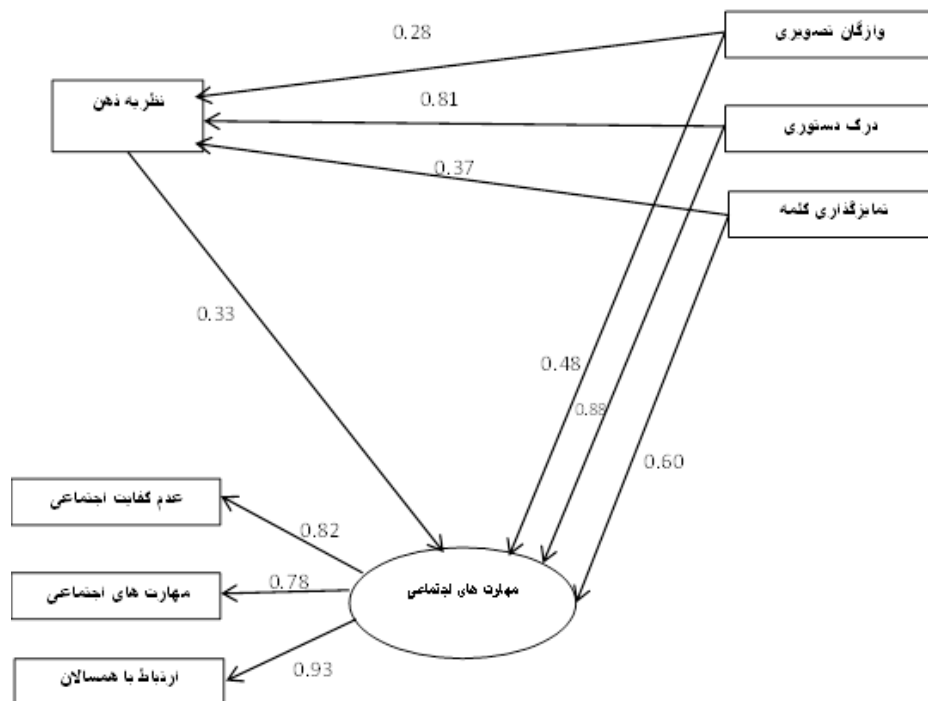
تصویر ۱: نتایج معادلات ساختاری برای بررسی مدل تأثیر رشد زبان دریافتی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه ذهن (ضرایب استاندارد شده)

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل

شاخص	حد مطلوب آماره	مقدار گزارش شده
ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA)	≤ 0.08	۰/۰۷۳
نسبت خی دو (CMIN / df)	کمتر از ۳	۱/۹۴
برازندگی (GFI)	≥ 0.90	۰/۹۳۷
برازندگی تعدیل یافته (AGFI)	$0.90 \geq$	۰/۹۴۸
برازش مقایسه‌ای (CFI)	$0.90 \geq$	۰/۹۰۳
برازش افزایشی (IFI)	$0.90 \geq$	۰/۹۴۳
برازش غیر نرم (TLI)	$0.90 \geq$	۰/۹۸۷
برازش نرم (NFI)	$0.90 \geq$	۰/۹۲۴

جدول ۴: ضریب مسیر و معنی‌داری آن و بررسی فرضیه پژوهش

رابطه مورد بررسی	ضریب استاندارد	t	-P	نتیجه	نوع رابطه
واژگان تصویری ← نظریه ذهن ← مهارت‌های اجتماعی	۰/۲۸ و ۰/۴۸	۱۲/۰۱۷	۰/۰۰۲	تأیید فرضیه	مستقیم
درک دستوری ← نظریه ذهن ← مهارت‌های اجتماعی	۰/۸۱ و ۰/۸۸	۱۰/۰۱۶	۰/۰۰۹	پذیرش فرضیه	مستقیم
تمایزگذاری کلمه ← نظریه ذهن ← مهارت‌های اجتماعی	۰/۳۷ و ۰/۶۰	۱۲/۹۴۶	۰/۰۲۵	پذیرش فرضیه	مستقیم

تصویر ۲: نتایج معادلات ساختاری برای بررسی مدل تأثیر مولفه‌های رشد زبان دریافتی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه ذهن (ضرایب استاندارد شده)

ذهن می‌شود. در تبیین این نتایج می‌توان به یافته‌های بخشایی و شهیم اشاره کرد که بین زبان دریافتی و مهارت‌های اجتماعی ارتباط مثبت و معنی‌داری یافتند [۲۲، ۲۳]. همچنین مارتون و همکارانش در یافته‌هایشان به این نتیجه دست یافتند که بین رفتارهای اجتماعی و مولفه‌های دریافتی و بیانی رشد زبان در طی فرآیند رشد همپوشانی وجود دارد [۲۴]. نکته قابل تأمل در پژوهش حاضر اهمیت زبان دریافتی است که تأثیر بسزایی بر رشد مهارت‌های اجتماعی با میانجی‌گری نظریه ذهن دارد که بیانگر اولویت گوش کردن و درک و فهم زبان (زبان دریافتی) در این مقطع سنی می‌باشد. همچنین در تبیین این نتایج می‌توان به یافته‌های کیونگ و همکاران اشاره کرد که در تحقیقات خود بیان کردند که در کودکان با رشد طبیعی، مهارت‌های زبان دریافتی زودتر از مهارت‌های زبان بیانی رشد می‌یابند [۲۶].

نکته قابل توجه در این پژوهش، ضریب مسیر درک دستوری بر مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۸ و ضریب مسیر درک دستوری بر نظریه ذهن ۰/۸۱ می‌باشد که بیانگر این می‌باشد که درک دستوری از مولفه‌های زبان دریافتی بیشترین نقش بر ارتقاء مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه ذهن را دارد. همچنین در این پژوهش پیشرفت در مهارت‌های اجتماعی بیشترین تأثیر را بر ارتباط با همسالان با ضریب مسیر ۰/۹۳ دارد و در درجه دوم بر کفایت اجتماعی با ضریب مسیر ۰/۸۲ و در نهایت با ضریب مسیر ۰/۷۸ بر خرده مؤلفه مهارت اجتماعی تأثیر گذار است.

بحث

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهند که مولفه‌های رشد زبان دریافتی باعث ارتقاء مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه

آزمون تفسیر کرد. در پژوهش حاضر بُعد ارتباط با همسالان شامل رفتارهای آغازگر مانند به دست آوردن اطلاعات از دیگران است که بیشتر از سایر مولفه‌های مهارت اجتماعی تحت تأثیر رشد زبان قرار می‌گیرد. همچنین بُعد کفایت اجتماعی در بردارنده مهارت‌های شناختی که شامل خزانه اطلاعات و مهارت‌های پردازش، توانایی تصمیم‌گیری، باورهای کارآمد و ناکارآمد و سبک‌های اسنادی است که تمامی مولفه‌های زبان دریافتی بر آن تأثیر دارند به‌ویژه درک دستوری که هدف آن سنجش توانایی کودک در درک فهم جملات است به عنوان یک پیش زمینه و عنصر لازم جهت رشد توانایی کفایت اجتماعی است و خرده آزمون مهارت اجتماعی هم که به مجموعه توانایی‌های فرد برای روابط اثر بخش با دیگران اطلاق می‌شود، نیز تحت تأثیر تمامی مولفه‌های زبان دریافتی قرار دارد. این مسئله با نظریه‌های مطرح شده توسط نظریه پردازان شناختی از جمله برون نیز همسو است که به نقش دو جانبه تعاملات اجتماعی و رشد کارکرد نحو، معناشناسی و زبان اذعان داشته‌اند [۳۰].

در این پژوهش برای مشخص ساختن محدوده تحقیق که یکی از شرایط انجام هر پژوهش است، فقط به بررسی موضوع تحقیق بر روی کودکان ۴-۶ ساله پرداخته شد. لازم به ذکر است یکی از مهمترین محدودیت‌های این پژوهش عدم سواد خواندن و نوشتن کودکان این رده سنی می‌باشد و به همین دلیل نیز آزمون‌های استاندارد شده کمی برای آن‌ها یافت می‌شود. همچنین روش برخورد و ایجاد ارتباط با آنها نیز نیاز به مهارت‌های ویژه آزمونگر داشت. از طرفی رعایت معیارهای ورود به پژوهش مثل تحصیلات والدین، طبقات اجتماعی و... نیز محدودیت‌هایی را ایجاد کرد. همچنین جامعه مورد نظر نیز به شهر بابک محدود شده است. قابل ذکر است که بدلیل ملاحظات اخلاقی جهت ورود کودکان به طرح تحقیقاتی از والدین آنها رضایت نامه اخذ شد.

نتیجه‌گیری

با پی بردن به نقش مؤثر مولفه‌های زبان دریافتی و نظریه ذهن بر رشد مهارت‌های اجتماعی و اهمیت قابل ملاحظه دوره پیش دبستانی در سرنوشت کودک، پیشنهاد می‌شود در تصمیم‌گیری‌های آموزشی و برنامه‌ریزی رشد زبان در مقطع پیش دبستانی بر بهبود، تسهیل و توانمند سازی ارتباطات شنیداری (شامل نحوه گوش کردن، تمرکز کردن و درک مطالب) و اجتماعی این کودکان تاکید نظری و عملی کرد. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود از طریق درگیر کردن نظرات معلمان و پیشنهادات والدین، در امر مهم آماده‌سازی زبانی و اجتماعی این کودکان اقدام نمود. تحقیقات متعددی در این خصوص اذعان دارند که کاهش مبادلات کلامی و ارتباطی و کمبود انگیزش تعامل با دیگران می‌تواند تجربیات زبانی و اجتماعی کودک را در طی مراحل اولیه تحول زبان، محدود کند و در نتیجه منجر به تأخیر زبان و پایداری اختلال زبانی وی گردد که این موضوع تأثیر بسزایی هم بر شناخت اجتماعی کودکان دارد و هم در تعاملات اجتماعی آنها بسیار مؤثر است. این امر در درمان کودکان دارای اختلال زبانی نیز باید مورد توجه قرار گیرد و با کارا ساختن این تعاملات می‌توان به رشد زبان کودکان و در نهایت به تحول نظریه ذهن و مهارت‌های اجتماعی کودکان کمک نمود.

همچنین پترسدوتیر و همکاران نیز اظهار داشتند که در موارد خاص ممکن است زبان دریافتی زودتر از زبان بیانی رشد کند [۲۵]. در مدل تعاملی زبان که توسط کلارک ارائه شده است فرآیند اکتساب زبان شامل تعامل‌های دو جانبه پیش‌رونده بین رفتارهای کودک و والدین است که تأخیر رشد زبانی، پویایی این تعامل‌ها و تجربه‌های سازنده اجتماعی را کاهش می‌دهد ولی اشاره‌ای بر اولویت زبان دریافتی و بیانی نشده است. همچنین در مورد تأثیر زبان دریافتی بر تحول نظریه ذهن می‌توان به پژوهش‌های انجام شده توسط میلر اشاره کرد که در بررسی‌هایش بیان می‌کند، فرصت برای گوش دادن و درگیر شدن در مکالمات اجتماعی درمورد حالت‌های ذهنی بر رشد نظریه ذهن سهم چشمگیری دارد که با یافته‌های پژوهش اخیر همسو می‌باشد [۲۷].

در پژوهش حاضر زبان دریافتی (گوش کردن) توسط خرده آزمون‌های تمایزگذاری کلمه، واژگان تصویری و درک دستوری سنجیده می‌شود که جنبه‌هایی از عملیات رمزگشایی موجود در درک گفتار است به‌ویژه خرده آزمون درک دستوری، عمدتاً نظام گوش کردن را شامل می‌شود و هدف آن اندازه‌گیری توانایی فهم نظم و ترتیب و ارتباط کلمات است همچنین درک دستوری در خرده آزمون نحو نقش ویژه‌ای ایفا می‌کند. نحو به ساختار زبان اطلاق می‌شود یعنی نظم و سازمان موجود در میان کلمات که رابطه میان الگوهای آوایی و معنایی را از طریق تشکیل جملات تعیین می‌کند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که هر چه محرک‌های گوش کردن، صحبت کردن، زمینه‌های بحث و مباحثه با بزرگترها بیشتر فراهم شود، ساختار زبان کودکان غنی‌تر می‌گردد و کودکان مهارت‌های زبانی بهتری را کسب کرده، خزانه لغات وسیع‌تری خواهند داشت.

همچنین نتایج این پژوهش بیانگر این است که زبان دریافتی بیشترین تأثیر را بر مؤلفه ارتباط با همسالان (از مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی) دارد. این یافته با توجه به ضرورت ارتباط با همسالان در این مرحله از رشد قابل اهمیت می‌باشد. در تبیین این نتایج می‌توان به یافته‌های دیکنسون و تبورز اشاره کرد که اظهار می‌دارند تعاملات اجتماعی کودکان در این سن با همسالان خود از عوامل شکل‌گیری و رشد مهارت‌های زبانی کودکان است که با یافته‌های پژوهش حاضر همسو می‌باشد [۲۹]. همچنین در تحقیقات زیگلر و همکاران، نیز تعامل کودکان در این سن با دیگر کودکان را به عنوان شاخصی از خرده آزمون ارتباط با همسالان، از عوامل شکل‌گیری مهارت‌هایی می‌دانند که برای رشد زبان در کودکان ضروری است [۲۶]. این یافته‌ها با نظریه ویگوتسکی نیز هماهنگ است که عوامل محیطی و اجتماعی موجود در محیط آموزشی از قبیل همسالان و مربیان را از عوامل رشد زبانی کودک معرفی می‌کند.

نتایج پژوهش حاضر نه تنها بیانگر تأثیر زبان دریافتی بر مؤلفه ارتباط با همسالان می‌باشد، بلکه بر ابعاد دیگر مهارت‌های اجتماعی از جمله کفایت اجتماعی و خرده مؤلفه مهارت اجتماعی نیز تأثیر گذار است و با یافته‌های مک کون همسو می‌باشد که در بررسی‌های خود در این زمینه نشان دادند که بین ابعاد مختلف مهارت‌های اجتماعی با رشد زبان ارتباط معنی‌داری وجود دارد [۲۸].

از این رو نتایج بررسی مولفه‌های رشد زبان دریافتی و مهارت‌های اجتماعی نشان می‌دهد که زبان دریافتی با مؤلفه‌های مهارت اجتماعی همبستگی دارند که می‌توان این رابطه را با بررسی اهداف هر خرده

دبستانی شهربابک و همچنین تشکر از مسئولین و مربیان پیش دبستانی‌های فرشتگان و آفتاب شهربابک که در این پژوهش با اینجانب همکاری نمودند. قابل ذکر است که این پژوهش برگرفته شده از رساله دکترای مینا بخشایی شهربابکی با کد اخلاق ۹۵۱۸۸ مصوبه ۱۳۹۶/۹/۲۰ و با مجوز اداره آموزش و پرورش شهرستان شهربابک با نامه شماره ۹۷/۸/۴۲۱ انجام شده است. این مقاله از پایان نامه دکترای مینا بخشایی شهربابکی دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد کرمان استخراج گردیده است.

References

1. Saif A. [New psychoanalysis]. Tehran: Doran Publishing; 2017.
2. Doherty M. Theory of mind: How children understand others' thoughts and feelings. Psychology Press; 2008.
3. Asghar G, Ahmadi A, Ghanbari L. The impact of storytelling on social skills. J Am Sci. 2013;9(4):105-12.
4. Kharrāzi SK, Delgoshāee Y. Cognitive approach towards education and its impact on social responsibility of pre-school children. Proc Soc Behav Sci. 2010;5:2174-7. <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.432>
5. Kakajoiari A, Shatiqi F, Brothers M. The development of social cognition based on the theory of mind in children. Two J Soc Cogn Res. 2012;2:25-30.
6. Saeidi C. The study of the evolution of the theory of mind and its relationship with language skills and social skills of dyslexic children. Kerman, Iran: Razi University; 2013.
7. Grisham JR, Henry JD, Williams AD, Bailey PE. Socioemotional deficits associated with obsessive-compulsive symptomatology. Psychiatry Res. 2010;175(3):256-9. <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychres.2009.01.028> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20022385
8. Lind SE, Bowler DM. Language and theory of mind in autism spectrum disorder: the relationship between complement syntax and false belief task performance. J Autism Dev Disord. 2009;39(6):929-37. <http://dx.doi.org/10.1007/s10803-009-0702-y> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19205856
9. Shaffer D. Social and personality development: Nelson Education; 2008.
10. Shakhofte S, Rafieniya P, Sabahi P. [Comparison of the theory of mind and the recognition of facial excitement in psychedelic, neurotic and ordinary psychologists]. New J Cogn Sci. 2014;1:30-7.
11. Amsterlaw J, Wellman HM. Theories of Mind in Transition: A Microgenetic Study of the Development of False Belief Understanding. J Cogn Dev. 2006;7(2):139-72. http://dx.doi.org/10.1207/s15327647jcd0702_1
12. Santrock J. Development of an instrument for assessing constructivist learning environments. Am Educ Res Assoc. 2012;9(3):89-97.
13. Hilgard E. Psychology in American: A historical survey. New York: Harcourt Brace Jovanovich; 1987.
14. Abdani M. Evaluation of the mean length of the sentence in 4-5 year old children in Shahrabak city. Tehran: Iran University of Medical Sciences; 2000.
15. Halliday MAK. Learning How to Mean: Foundations of Language Development; 1975. 239-65 p.
16. Kaplan H, Saduk B. [Sociologist] 2016.
17. Seif Naraghi M, Naderi A. [Psychology and the teaching of exceptional children]. Tehran: Arasbaran; 2016.
18. Bakhshaei M, Zeinaddiny Meymand Z, Bakhshaei MH. The Relationship Between Receptive Language Development and Social Skills in 4-6 Years Old Children of Shahrabak City, Iran. Avicenna J Neuro Psycho Physiol. 2017;37:44. <http://dx.doi.org/10.32598/ajnp.4.2.37>
19. Shahim S, Jafari S, Vahab M, Oriadei Zanjani MM. The Relationship between Social Skills and Language Development in 4 to 6 Year Old Persian Speaking Children. Shiraz Univ Med Sci. 2012;8(3):58-68.
20. Marton K, Abramoff B, Rosenzweig S. Social cognition and language in children with specific language impairment (SLI). J Commun Disord. 2005;38(2):143-62. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jcomdis.2004.06.003> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15571714
21. Petrusdottir AI, Carr JE. A review of recommendations for sequencing receptive and expressive language instruction. J Appl Behav Anal. 2011;44(4):859-76. <http://dx.doi.org/10.1901/jaba.2011.44-859> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22219535
22. Seol KI, Song SH, Kim KL, Oh ST, Kim YT, Im WY, et al. A comparison of receptive-expressive language profiles between toddlers with autism spectrum disorder and developmental language delay. Yonsei Med J. 2014;55(6):1721-8. <http://dx.doi.org/10.3349/ymj.2014.55.6.1721> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25323912
23. Clark E. First language acquisition. Cambridge: Cambridge University Press; 2009.
24. McCabe PC, Meller PJ. The relationship between language and social competence: How language impairment affects social growth. Psychol Sch. 2004;41(3):313-21. <http://dx.doi.org/10.1002/pits.10161>
25. Dickinson D, Tabors P. Beginning literacy with language: Young children learning at home and school: Paul H Brookes Publishing; 2001.

26. Mahoney JL, Parente ME, Zigler EF. Afterschool Programs in America: Origins, Growth, Popularity, and Politics. *J Youth Dev.* 2009;4(3):23-42. <http://dx.doi.org/10.5195/jyd.2009.250>
27. Vygotsky L. The Genesis of Higher Mental Functions in Wertsch. *The Concept of Activity in Soviet Psychology.* Armonk, NY: Sharpe; 1981.
28. McKown C, Gumbiner LM, Russo NM, Lipton M. Social-emotional learning skill, self-regulation, and social competence in typically developing and clinic-referred children. *J Clin Child Adolesc Psychol.* 2009;38(6):858-71. <http://dx.doi.org/10.1080/15374410903258934> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20183669
29. Truscott J. A comparison of social skills among second grade children with varying levels of reading achievement. Texas Tech University; 1989.
30. Korkman M, Kemp SL, Kirk U, Kaufman AS, Kaufman NL. Developmental assessment of neuropsychological function with the aid of the NEPSY. *Specific learning disabilities and difficulties in children and adolescents: Psychological assessment and evaluation* 2001. p. 347-86.